

ISHCHENKO L. V.
Uman

FORMING OF INDIVIDUALITY OF PRESCHOOL CHILD IS IN COLLECTIVE

Defined key current trends that have influenced the development of molding the individual preschool children. The subject of research is the development and shaping of identity preschooler in a collective activity. The aim of the study is to determine the role of collective identity in becoming a child of preschool age. It was found that children's team is a medium of self-realization pet. Proved conditions for the formation of individual personality traits older preschooler collective relations: an organic combination of a differentiated approach to each child as an individual with distinctive forming friendships child team; identify individual personality traits and identifying individual approach to each child; study of individual characteristics should be based on positive signs in terms of the individual child; organization of children's activity leading determinants: the reliance on positive traits of individuality, ensuring optimal; communication with family child care conclusion: the individual characteristics of each child are shown in a group of peers in a common attractive for her work.

Keywords: personality, personality, team, collective relations activitiesм.

ИЩЕНКО Л. В.
г. Умань

ФОРМИРОВАНИЕ ИНДИВИДУАЛЬНОСТИ ДОШКОЛЬНИКА В КОЛЛЕКТИВЕ

Определены ведущие современные тенденции, которые имеют формирующее влияние на развитие индивидуальности детей дошкольного возраста. Предметом исследования является развитие и формирование индивидуальности дошкольника в коллективной деятельности. Целью исследования является определение роли коллектива на становление индивидуальности ребенка дошкольного возраста. Выяснено, что детский коллектив является средой самореализации ребенка. Обоснованы условия формирования индивидуальных качеств личности старшего дошкольника в коллективных взаимоотношениях: обеспечение дифференцированного подхода к каждому ребенку как к самобытной личности с формированием дружного детского коллектива; выявление индивидуальных особенностей личности и определения индивидуального подхода к каждому ребенку; изучение индивидуальных особенностей личности должно опираться на положительные проявления в чертах личности ребенка; организация детской деятельности по ведущим детерминантам: опора на положительные черты индивидуальности, обеспечение оптимальной связи детского учреждения с семьей. Вывод: индивидуальные особенности каждого ребенка проявляются в коллективе сверстников в совместной привлекательной для нее деятельности.

Ключевые слова: индивидуальность, личность, коллектив, коллективные взаимоотношения, деятельность.

Стаття надійшла до редколегії 04.04.2014

УДК 378.14+373.31

КАЗАНЖИ І. В.
м. Миколаїв

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ГУМАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОГО ПРОСТОРУ ДНЗ

У статті уточнено базові поняття процесу гуманізації професійної підготовки майбутніх вихователів. Визначено специфіку гуманізації виховного простору в дошкільній ланці освіти. Виокремлено сучасні підходи до підвищення ефективності підготовки вихователів до гуманізації виховного простору ДНЗ.

Ключові слова: гуманізація, гуманітаризація, виховний простір ДНЗ, гуманізація педагогічного процесу, гуманістична спрямованість діяльності майбутнього вихователя.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Виконання завдань, окреслених у Базовому компоненті дошкільної освіти в новій редакції, спрямовує діяльність вищого навчального закладу на підготовку компетентних, конкурентноспроможних вихователів для дошкільних навчальних закладів. Однак, наукових досліджень у галузі підготовки майбутніх вихователів до гуманізації виховного простору ДНЗ в сучасних умовах недостатньо. Актуа-

льність цієї проблеми зумовлена наявними суперечностями між потребами суспільства у висококваліфікованих вихователях, здатних до успішного виконання професійної діяльності, та недостатнім рівнем сформованості вмінь таких фахівців забезпечувати гуманізацію виховного простору для дітей дошкільного віку, зробити дошкільний навчальний заклад осередком добра, творчості, світла та людяності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Сутність означеної проблеми була розглянута багатьма науковцями, орієнтирами досліджень стали традиції гуманізму світової педагогічної думки (Я. А. Коменський, Й.-Г. Песталоцці, Г. С. Сковорода, К. Д. Ушинський, С. Русова, А. С. Макаренко, В. О. Сухомлинський та ін.). З точки зору загальнонаукової методології гуманізації педагогічного процесу, виховного простору навчального закладу важливими є праці І. А. Зязюна, В. Г. Кременя, В. С. Лутая, Л. В. Максимова, В. О. Огнев'юка та ін., у яких розглядаються філософські засади реалізації людиною власного гуманістичного потенціалу та сучасних світоглядних орієнтацій.

Проблемам сутності гуманізації та її реалізації в освітньому процесі присвячено наукові праці багатьох педагогів: Ш. О. Амонашвілі, Є. С. Барбіної, В. О. Білоусової, А. М. Бойко, О. І. Вишневського, С. У. Гончаренка, М. Б. Євтуха, А. О. Кияновського, О. Л. Кононко, М. Ю. Красицького, Ю. І. Мальваного, В. С. Пікельної, О. Я. Савченко, В. А. Семиденко, О. В. Сухомлинської, Л. О. Хомич та ін.

Формулювання цілей статті. Метою нашого дослідження є визначення ролі і місця гуманізації в особистісній підготовці майбутніх педагогів до виховної роботи, окреслення основних шляхів формування готовності майбутніх вихователів до гуманізації виховного простору дошкільної ланки освіти.

Виклад основного матеріалу. У вищому навчальному закладі відбувається процес залучення молоді до загальнолюдських моральних та естетичних цінностей, таких як добро, краса, істина, любов, гармонія, духовність. Гуманістичний напрям у розв'язанні глобальних проблем вищої освіти передбачає передусім виховання гуманної особистості студента, орієнтованого на творче перетворення соціальної дійсності і саморозвиток. Найважливішим критерієм гуманізації вищої освіти стають не стільки набуті знання, уміння та навички, скільки усвідомлення й прийняття кожним студентом гуманістичних ідеалів, прагнення до постійного самовдосконалення.

Гуманістична спрямованість виховного процесу педагогічного закладу освіти пов'язана з формуванням творчої активності майбут-

нього вихователя, здібності до свідомої діяльності за законами добра і краси. Духовна культура майбутнього вихователя відбиває здатність його до грамотного, вільного і повного сприйняття та аналізу різноманітних явищ реальної дійсності, умінні адекватно оцінювати й класифікувати її, а головне – будувати педагогічну діяльність відповідно до соціальних значущих норм людяності і краси.

Глибокі знання, високодуховна ерудиція стимулюють виникнення різнобічних інтересів у вихованців, а наявність естетичних почуттів допомагає вихователю не лише зрозуміти, а й відчувати переживання вихованців, розібратися у внутрішніх мотивах поведінки дітей, піднятися у ставленні до малюків на рівень «розумних почуттів» [2].

У цьому контексті орієнтиром для педагогів та батьків можуть слугувати такі роздуми вченого Л. Виготського: «Чомусь у нашому суспільстві склався однобокий погляд на людську особистість, і чомусь усі розуміють обдарованість і талановитість лише стосовно інтелекту. Але можна не лише талановито мислити, а й талановито почувати... Любов може стати таким самим талантом, і навіть геніальністю, як і відкриття диференційного обчислення. І там, і тут людська поведінка набуває виняткових і грандіозних форм» [2].

Смислом виховання є вирішення гуманітарних завдань. Виховання повинно залучити особистість до мови людської культури; повинно допомогти усвідомити дійсність як «світ людини», як взаємодію людей. Вирішуючи гуманітарні завдання, виховання підводить особистість до усвідомлення своєї унікальності. Виховання – це формування особистості як творця свого життя і своєї долі. Воно готує людину до суб'єктивної діяльності. Гуманістичне виховання особистості передбачає формування здібності до саморозвитку, культивування імпульсу до самовдосконалення. Як зазначає О. Я. Савченко, гуманізація – це олюднення виховних відносин, визнання цінності дитини як особистості, її прав на волю, щастя, соціальний захист як людини, розвиток і вияв його здібностей, індивідуальності. Людинознавча природа праці вихователя, її різнобічність і не завжди передбачуваність зумовлюють специфіку особистісних якостей вихователя. Без любові до дітей не може бути

справжнього вчителя. «Спершу люблю, а потім навчаю» [6]. На думку О. В. Вишневецького, гуманізація особистості – це передусім самогуманізація, аспект і результат власної діяльності. Дитина опиняється у фокусі нашої уваги. Ця обставина змушує вчителя подивитися на учня з іншого боку, зокрема, заглибитись у внутрішній світ кожної дитини як у світ унікальний, уважно ставитися до її запитів, орієнтацій, умов життя тощо. Могутнім засобом гуманістичного виховання є стосунки між людьми – в школі і поза нею. Взаємини в школі піддаються педагогічному контролю, а тому вимоги до них особливі. Важливе значення має загальний стиль життя, який склався у школі чи в окремому класі і який задається найперше керівництвом школи і самим учителем. Учений зазначає, що добрі та людяні стосунки засвоюються дитиною як норма життя. Слова Т. Г. Шевченка «Раз добром нагріте серце вік не прохолоне» вказують на одвічний закон гуманістичного виховання: атмосфера добра формує добру людину, авторитарність і жорсткість – сприяють розвитку мізантропічних рис у її характері, бо немає в раба вищого прагнення, ніж стати деспотом [3]. Гуманізація освіти передбачає гуманітаризацію змісту навчання шляхом збільшення частки тих предметів, котрі репрезентують людину. Такі заходи спрямовані на пріоритетність розвитку душі дитини, становлення людяної людини, а відтак і фахівця. Крізь призму гуманізму оцінюється і зміст та призначення усіх наук, включаючи природничі та фізико-математичні, їх завдання – служити людині, а не цілям, далеким від їх потреб. Добрим спеціалістом є лише той педагог, у якого високо розвинуті духовні якості – прагнення до добра, краси, правди тощо.

Як зазначає О. Л. Кононко, гуманізм – це визнання цінності особистості, її права на вільний розвиток, на реалізацію власних можливостей. Гуманізувати взаємини з дошкільником означає для педагога підпорядкувати свою активність інтересам дитини, поставитись до неї як самоцінності [4].

Серед актуальних завдань формування гуманності, моральності, духовної культури майбутніх вихователів ДНЗ сьогодні можна вважати такі: необхідність використання духовно-культурного потенціалу навчальних дисцип-

лін; раціональне використання різноманітних форм навчально-виховного процесу в духовно-культурній освіті студентів; необхідність факультативного вивчення курсів теорії культури і естетики; розвиток у студентів культурно-естетичних потреб; використання виховних резервів національної культури і мистецтва. Духовно-культурну підготовку студентів можна розглядати як умову розвитку їх професійно-педагогічної творчості, умову формування інтелігентності. Істинна інтелігентність відзначається не рівнем одержаної освіти, не характером професійної підготовки, а ціннісними орієнтаціями особистості.

Одним із важливих завдань гуманного виховання майбутніх вихователів є формування моральної активності студентів. Гуманно-моральна активність має різні форми прояву: спонукає до систематичного спілкування з прекрасним, високоморальним; прагнення відстоювати свої морально-етичні погляди; здібність діяти на основі принципів моралі і людяності. Духовно-моральна активність у навчальному процесі досягається добром змісту моральної освіти, евристичними методами навчання, емпатією, емоційністю, вільним вибором окремих гуманітарних дисциплін. Засобами включення студентів у процес пошуку морально-етичних знань виступають проблемні питання на лекціях, система самостійних робіт з питань історії і теорії всесвітньої та національної культури, гуманістичного виховання, дослідницькі завдання в навчальній та позааудиторній діяльності студентів.

Розвиток творчого потенціалу майбутніх вихователів – суть і мета гуманного виховання. Моральна свідомість не тільки віддзеркалює етичні боки життя, вона формує в особистості стійку потребу у творчості. Творчість – форма самоутвердження людини, його самодіяльності і саморозвитку. Творча діяльність за своєю сутністю духовна, тому що в процесі її досягається гармонія світу, його краса. Виховання творчості – це розвиток самостійності, активності особистості, уміння діалектично мислити і діяти співвідносно з ідеалами.

На думку І. Беха, у вихованні в особистості гуманних цінностей істотним є відношення, яке складається між спонукою за емоційним переживанням і об'єктом цього переживання. Завдання педагога – спрямовувати методичну

роботу на формування у вихованця суб'єктивної значущості самої моральної вимоги, яка поєднується у внутрішньому плані з узагальненим завданням про об'єкт емоційного переживання. Тоді, наприклад, милосердя й характеризуватиме моральність особистості. Морально-духовне виховання неможливе без відповідного ідеалу, за яким твориться модель особистості. Досягнення такої моделі вимагає від особистості спрямованої роботи над собою, подолання внутрішнього опору, який буває доволі сильним. Тому особистість має максимально активізувати всі свої внутрішні резерви, спрямувати їх у практичне русло. Тільки за цієї умови вона зможе виховати в собі орієнтир до постійного морально-духовного піднесення [1].

Гуманно-творчий потенціал студентів формується найбільш ефективно при систематичному зануренні у спілкування, у процесі самостійної художньої творчості. Духовно нерозвинений індивідуум сильно програє як сила творча, для нього характерний формально-догматичний тип інтелекту, що свідчить про недостатній розвиток уяви, творчих здібностей, творчого сприймання дійсності.

Творчий процес – важливий засіб самопізнання, тому що все, що створено людиною, наділено конкретною людською суб'єктивністю. Продукт творчості знаходиться у прямій залежності від багатства культури, а також ступеня і якості його вираження. Без цього не може бути творчості. Тому для того, щоб формувати творчу особистість, духовно окрилену особистість майбутнього вчителя, треба намагатись дати їй можливість вільно виражати свою творчу індивідуальність.

Ж. Маценко зазначає, що гуманність є складним гармонійним поєднанням певних психічних та особистісних якостей людини і визначає такі складові вияву духовності: потребово-ціннісний компонент, що містить духовні потреби та духовні ціннісні орієнтації; пізнавально-інтелектуальний компонент, який представлений такими особливостями розумової сфери, як спостережливість, допитливість, глибина, самостійність, критичність мислення; вольовий компонент духовності (цілеспрямованість, наполегливість, самовладання, саморегуляція); учинково-діяльнісний компонент духовності – здійснення духовного саморозвитку і духовної діяльності; гумані-

стичний компонент духовності – ставлення людини до будь-якої форми життя як вищої цінності; естетичний компонент духовності – прагнення людини до краси [6].

Зазначені складові гуманізації можна розглядати як психологічні орієнтири у процесі створення виховного простору вищого педагогічного навчального закладу освіти, їх цілеспрямоване формування є одним із завдань гуманного розвитку особистості студента. Шляхи підготовки майбутніх вихователів до гуманізації виховного простору ДНЗ дуже різноманітні. Ми віддавали перевагу тим, за допомогою яких в основному відбувається формування моральних та естетичних поглядів і переконань студентів, гармонійної картини світу, гуманного ставлення до дійсності:

- створення гуманно-моральних ситуацій, що вимагають особистої оцінки (обговорення одержаних вражень в обстановці довірливої бесіди, вільного вираження особистих оцінок);
- накопичення морально-етичного досвіду (духовно-культурний досвід складається в процесі вивчення усіх навчальних дисциплін в інституті педагогічної освіти; світоглядне значення має засвоєння таких понять, як «прекрасне», «високоморальне», «високопорядне», «благородне», «духовне» тощо);
- включення студентів в творчо-художню діяльність в рамках благодійної програми «Твори добро»;
- введення естетичних елементів в організацію навчально-виховного процесу (оздоблення студентських аудиторій, організація виставок творчих робіт студентів);
- виховання моральних почуттів (в почуттях людини віддзеркалюється розвиток людини, і чим вища його моральна вихованість, тим вищий ступінь сформованості духовно-моральних почуттів);
- формування морального ідеалу (сформованість морального ідеалу є показником результативності духовного розвитку особистості).

Викладачі інституту педагогічної освіти, які творчо поєднують процес навчання і виховання на лекціях, практичних заняттях і в позааудиторний час (кураторська робота, діяльність науково-творчих гуртків, проблемних груп), програмуючи весь комплекс навчальних і наукових виховних завдань в системі різноманітних видів діяльності студентів, домагаються використання всіх навчальних дисциплін для формування високоморальних почуттів та готовності олюднювати виховний простір для маленьких вихованців.

Результативність гуманного виховання перебуває у прямій залежності від умов, в яких студенти змогли б досягнути специфіку виховних ситуацій, типових для практики діяльності ДНЗ, навчилися б знаходити правильні рішення, не допускати педагогічних помилок і прорахунків. Великі можливості в цьому плані має змістовна позааудиторна виховна робота. Позааудиторна робота розглядається як сукупність виховних заходів духовної спрямованості, які проводяться на кафедрі, в інституті, в університеті на основі студентського самоврядування, активності й самостійності студентів при керівній ролі студентського активу і вчасній допомозі викладачів.

Висновки, перспектива подальшого дослідження. Формування готовності майбутніх вихователів до гуманізації виховного простору ДНЗ є однією з актуальних проблем, що потребує вирішення в сучасних умовах. Тому найбільш вагомим є не стільки розвиток та зміна усталених теоретичних положень гуманізації педагогічної діяльності вихователів,

скільки підвищення якості практичного втілення феномену гуманізації в дошкільних навчальних закладах на основі творчого застосування теоретичних знань. Сьогодні надзвичайно важливо, щоб майбутні педагоги поповнювали, осучаснювали, оновлювали, конкретизували свої знання, пов'язані з олюдненням виховного простору дитини.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Духовний розвиток особистості: поступ у незвідане / І. Д. Бех // Психологія і педагогіка. — 2007. — № 1 (54).
2. Выготский Л. С. Психология искусства / Л. С. Выготский. — М.: Педагогика, 1987. — 86 с.
3. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: навч. посіб. ; 3-тє вид., доопрац. і доп. / О. Вишневецький. — К.: Знання, 2008. — 566 с.
4. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві): навч. посіб. для вищ. навч. закладів О. Л. Кононко. — К.: Освіта, 1998. — 255 с.
5. Маценко Ж. Духовність як феномен психології / Ж. Маценко // Психологія внутрішнього світу. — К.: Редакція загальнопедагогічних газет, 2003. — 128 с.
6. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти: посібник для вчителів та методистів початкового навчання / О. Я. Савченко. — К.: Богданова А. М., 2009. — 226 с.

КАЗАНЖИ І. В.

Mykolaiv

FUTURE TEACHERS' TRAINING FOR PRE-SCHOOL ESTABLISHMENT ENVIRONMENT HUMANIZATION

In the article basic notions of the process of future teachers' professional training humanization are specified, the character of pre-school educational environment humanization is defined. Modern approach to the improving of the teachers' effective training to pre-school establishments' educational environment humanization.

Keywords: humanization, humanitarization, pre-school educational environment, pedagogical process humanization, humanistic orientation of future teachers' activity.

КАЗАНЖИ И. В.

г. Николаев

ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ К ГУМАНИЗАЦИИ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ ДОШКОЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ

В статье уточнены базовые понятия процесса гуманизации профессиональной подготовки будущих воспитателей, определена специфика гуманизации воспитательной среды в дошкольном звене образования. Выделены современные подходы к повышению эффективности подготовки воспитателей к гуманизации воспитательной среды дошкольных учреждений.

Ключевые слова: гуманизация, гуманитаризация, воспитательная среда детского сада, гуманизация педагогического процесса, гуманистическая направленность деятельности будущего воспитателя.

Стаття надійшла до редколегії 24.04.2014